

Noppeid õpetajate kogemustest mitmekultuurilises lasteaias

Siia on koondatud väljavõtted mitmekultuurilise lasteaia koolitusel osalenud õpetajate töödest.

Laste huvides on äratuntavad nimed ja viited muudetud.

Mis võlus keelekümbluslasteaias.....	1
Kultuurinädal lasteaias	1
Rõõm ja mure käsikäes.....	2
Näpunäide õpetajalt	3
Soovitusi tegevusteks:	3
Oma isiklikule elukogemusele toetudes	3
Ühe poisi lugu.....	5
Töö lastega.....	5
Praktikandid ja uus kultuur.....	6
Tarkuseteri mujalt.....	8
Lugusid lastest.....	9
Kultuurierinevustest	10
Ausalt muredest ja rõõmudest	10
Tegevused, mis soodustavad laste omavahelist suhtlemist	11
Laste muljed võõrast keelest.....	12
Huvitavaid kogemusi.....	12
Näpunäiteid mängudeks	12
Arvamus	14
Õppetund elust enesest	14

Mis võlus keelekümbluslasteaias

- Keeleõppes on kasutamisel „seinte tugi“ so igapäevaselt palju pildimaterjale ja sõnu seintel.
- Püsivad töö- ja mängunurgad ning ajutised nädala- või teemanurgad.
- Õppimine kontekstis – mida laps õpib, sellest saab ka aru!
- Luuletuse õppimisel visuaalne tugi – iga sõna joonistatud piltides. Enne sõna ja siis pilt.
- Oluline on ikka jõukohane lausemall.

Kultuurinädal lasteaias

Kultuurinädala läbiviimine lepidi kokku õppeaasta alguses. Rühmad koostöös laste ja lastevanematega said otsustada, millist riiki nemad hakkavad uurima ja tutvustama. Otsiti ja koguti kokku palju teavet valitud riigi ja kultuuri kohta. Info leidmiseks otsiti internetist, uuriti teatmeteoseid ja kaasati vanemaid (kes olid antud riigis käinud). Kogunes päris palju huvitavat materjali. Suur roll oli muusikaõpetajal, kes aitas otsida erinevate rahvaste laste laule ja mängu. Seejärel õpiti need koos lastega ka selgeks.

- Esmaspäev – teemanädalasse sisse juhatavad tegevused rühmades. Igas rühmas seati üles temaatiline näitus, mis tutvustas ühte riiki ja rahvast.

Alustasime kultuurinädalat vana eesti muistendiga „Keelte keetmine“ sellest, kuidas jagati laiali erinevad rahvad ja keeled. Lastele esitasid sissejuhatava loo õpetajad. Ka meie pajast tulid välja sõnakaardid, kuhu oli kirjutatud keel ja teisele poole joonistatud rahvuslipp. Saali sein täitus erinevate lippudega.

- Teisipäev oli eesti, soome ja ungari päev
- Kolmapäev oli kunstipäev rühmades teiste kultuuride kunsti matkides, külastati sõpru teistes rühmades
- Neljapäev oli vene, läti ja leedu päev
- Reede oli Kesk- Euroopa päev (Inglismaa, Saksamaa, Rootsi ja Prantsusmaa)

Inglismaad tutvustas väga põnevalt üks 6aastane poiss, kes oli kuu aega tagasi koos perega Londonis käinud.

Päeva lõpus olid ühised laulud, mängud, tantsud. Kultuurinädal lõppes väikese viktoriiniga sellest, mis oli tutvustatud rahvaste kohta meelde jäänud.

Rühmades jäid püsima veel mitmeks nädalaks vahvad näitused. Kultuurinädalal said ka õpetajad ise huvitavaid teadmisi teiste maade kohta, mida enne ei teadnud. Paranes koostöö vanematega, kes meelsasti kaasa löid. Teema ise aga pakkus lastele palju huvi ja neile meeldis käia teistes rühmades tutvumas erinevate riikide väljapanekutega ja rahvuslike mängude mängimas.

Rõõm ja mure käsikäes

- Kõige raskem oli juhtum, kui lasteaeda tuli 3-aastane laps, kelle isa oli pärit Euroopast, ema Eestist. Kodune keel oli olnud inglise keel. Ema ja isa lahutasid ning ema koos lapsega kolis tagasi Eestisse. Lapse jaoks oli meie lasteaed esimene lastekollektiiv. Tal puudus sõnavara, olid vaid häämitsused ja viiped. Rühma meeskond koostas lapsele individuaalse arenduskava ja iga päev tegeles lapsega logopeed. Ema läks ülikooli õppima eripedagoogikat, et paremini oma last aidata. Pärast aastast koolipikendust oli laps võimeline minema tavakooli võrdväärselt teiste lastega.
- Meile tuli lasteaeda 3-aastane tüdruk perest, kelle isa on hollandlane ja ema eestlane. Ema ja isa suhtlesid inglise keeles. Aasta oli last hoidnud venelannast lapsehoidja, kes ei rääkinud sõnagi eesti keelt. Väikesel tüdrukul oli alguses lasteaia väga raske, ta ei suhelnud eriti oma eakaaslastega, vaid vajadusel ainult õpetajaga. Kui õhtul tuli lapsele järele isa, siis rääkis tüdruk isaga vabalt hollandi keeles, nii et rühmakaaslaste vanemad lausa imestasid, ja emaga eesti keeles. Kuid rühmas ta eriti ei rääkinud. Vanemad olid

igati tublid ja soovisid, et laps ikka teistega enam räägiks, organiseerisid lastele tutvustava ürituse Hollandi jõuluvana, kommetest ja maiustustest. Lapsed said maitsta aniisimaitselisi maiustusi, said teada, et Hollandi jõuluvana tuleb hoopis laevaga Hispaaniast ja koos poisi Schwarze Peteriga. Tänu vanemate ja õpetajate kootööle olukord paranes ja tüdruk kogus enam julgust ning hakkas koos teistega mängima ja rääkima. Kuigi lapse isa valdab juba väga hästi eesti keelt, räägib tüdruk ikka isaga hollandi keeles. Perre sündis ka teine tütar, kes on 2,5aastane ja samuti räägib isaga hollandi keeles ja emaga eesti keeles. Sügisel tuleb ka tema meie lasteaeda, kuid usume, et temal ei tule raskusi kohanemisega lasteaias.

Näpunäide õpetajalt

Meie lasteaedades esinevad kõige sagedamini juhtumid, kus ema on eestlane ja isa võõramaalane. Kogemused näitavad, et probleeme eesti keele omandamisega ei teki sel juhul, kui laps suhtleb mõlema vanemaga nende emakeeles. Sel juhul omandab laps kaks keelt korraga õigesti.

Soovitusi tegevusteks:

- Välja panna eesti kultuuri tutvustavat materjali, organiseerida asjakohaseid näitusi, luua lasteaia eesti nurgake, üles panna eestikeelsed tervitused lasteaeda sisenejale, panna seinale Eesti ja paikkonna kaart.
- Ei tohi unustada ka väliskeskkonda, mille alla kuulub komplekteeritud õueala. Õuealal saab mängida eesti keeles liikumismänge, kinnistada eesti keeles õpitud teemasid (loodus, aastaajad, ilm, liiklus, transport jne), korraldada maastikumänge, kus tuleb lahendada erinevaid keelelisi ülesandeid.
- Peale õueala on veel suureks abiks õppekäigud – poodi, teistesse lasteaedadesse, raamatukokku, spordirajatistele, kultuurisutustesse, muuseumi, päästeametisse, vanemate töökohtadesse, vabaõhumuuseumi või isegi naaberlinna.

Oma isiklikule elukogemusele toetudes

Töötasin välismaal lapsehoidjana perekonnas, kus 2- ja 4-aastased tüdrukud käisid lasteaias ning minu ülesandeks oli nendega õhtupoolik veeta. Olles eelnevalt pool aastat keelekursustel keelt õppinud, olin vähesel määral võimeline lastega suhtlema. Esimestel nädalatel olid minu vastused ühesõnalised ning võimalusel vaid žestid ning miimika. Esimestel kordadel, kui pidin tüdrukutele lasteaeda järele minema, olid lapsed trotslikud ning ei soovinud minu sõna kuulata ega teha, mida palusin. Järgmisel hommikul rääkis õpetaja laste trotslikust käitumisest vanematele. Vanemad selgitasid, minu juuresolekul, lastele, miks mina seal olen: aitan vanemaid, toon lapsed varem koju ning veedan nendega aega vanemate kojutulekuni. Pärast seda selgitavat vestlust, ei kogenud ma

laste poolt vastumeelset suhtumist. Arvan seetõttu, et lapsevanemate poolne selgitus ning positiivne toetus lapse lasteaeda minekul aitab kaasa lapse kohanemisele lasteaiaga.

Lapse lasteaeda tultes võtab tal tavaliselt kolm kuud aega uuest keelest arusaamiseks. Sellist perioodi võib keeleõppes nimetada „vaikivaks perioodiks”. Sellel ajal koguvad lapsed seoseid eelnevate teadmiste ning igapäevaselt kuuldu-kogetu vahel. Rohkem esineb sellist vaikivat perioodi lastel, kellel puudub eelnev kogemus ning teadmised teisest keelest. See on ka omasem ning võib kesta ajaliselt kauem vaiksematel lastel. Kakskeelsuse omandamisel loomulikus ja rikkalikus keskkonnas, lapsele sobivas tempos ning abistavate tegevuste kaudu jõuab laps vaba suhtlemiseni umbes kahe aastaga. Isiklikust kogemusest võin öelda, et töötades lapsehoidjana Ameerikas, hakkasin mõtlema inglise keeles pärast 7–8 kuud. Sellel perioodil toimus intensiivne inglise keele kasutamine, emakeeles suhtlesin vaid kirjalikult või üksikud korrad telefonitsi.

Vaikival perioodil võib laps jääda teiste laste mängudest kõrvale, kuna tal pole piisavalt sõnavara enda väljendamiseks. Sellel ajal on õpetaja ülesandeks suunata lapsi ühisele mängule. Väikestes rühmades mängides olla vahendajaks muukeelse ja teiste laste vahel.

Koolieelses eas on õpetamise põhimõtteks lähemat-kaugemale, lihtsamalt-raskemale. Sama põhimõte kehtib ka teise keele omandamisel. Esmalt õppida tundma oma keha, oma kehast lähtuvalt orienteerumine, keha tunnetamine, igapäevased tegevused, lähimad kaaslased ja aastaegade vaheldumine. Hea on nende tegevuste juures arvestada erinevaid meeli. Võimalus siduda lapse haistmis-, maitsmis-, kompimis-, vaatlemis-, kuulmismeeli keeleõppega muudab tegevuse huvitavamaks. Näiteks võiks juba kolmeaastastega puu- ja köögiviljade õppimisel neid ka kompida ja maitsta. Erinevate temperatuuride kogemisel tunnetada vee erinevaid soojusi. Selleks on lapsekeskses lasteaiakeskkonnas erinevaid võimalusi nagu näiteks rollimängud: erinevate tegelaskujude väljendamine liigutuste, žestide, miimika, erineva kõne abil. Käeliste tegevuste juures on oluline õpetajal oma tegevuse verbaliseerimine lihtsa tegevuse kirjeldusega. Hiljem samu väljendeid kasutades teab laps, mida ja kuidas tuleb teha. Eesti keele rütmi ja korduse tutvustamiseks ja erinevate tegevuste sissejuhatamiseks võib kasutada liisusalme, sõrmemänge, lühiluuletusi, vanasõnu. Keeleõppevõimalusi võib pakkuda näiteks paarismängudes, kus lapsed on vaheldumisi juhtmängijad. Õuealal või liitrühmades on võimalus kasutada arenenumaid kakskeelseid lapsi kui tuutoreid noorematele kaaslastele, lühendamaks ka lapse esmast sisseelamisaega. Tähtpäevade (sünnipäev, jõulud, munadepüha jne) tähistamisel on võimalik kutsuda nende traditsioonidest rääkima esmalt muukeelse lapse vanemaid ning hiljem ka lasta lapsel rääkida, mida nad kodus teevad.

Ühe poisi lugu

Peter oli meie pilgu läbi väga kummaline poiss. Vanemad ütlesid, et ta sööb ainult pastat koos koduse kastmega. Nii tuligi meie kokkadel terve aasta pastat keeta ning ema poolt oli lasteaia köögi külmkapis alati pressitud tomatitest kaste ootamas. Meie rõõmuks hakkas Peter umbes poole aasta pärast ka meie laste toite maitsma, eriti hea meelega suppe.

Uus probleem tekkis meil Peteriga umbes poolest õppeaastast. Perekonna elurütm oli selline, et vanemad ja väikesed lapsed ärkasid hommikuti hiljem (koolilapsed läksid iseseisvalt kooli), nii jõudis Peter lasteaeda alles siis, kui meie lastel oli esimene õppetegevus juba lõppenud (kooliks ettevalmistamine, emakeel, matemaatika) ning lastel oli juba kunsti- või mingi muu õppetegevus pooleli. Ema tuli nõu pidama ja tegi ettepaneku: nemad varem lasteaeda ei jõua ning õpetaja võiks kunstitegevuse ajal, kui teised lapsed maalivad, Peterile individuaalselt eesti keelt õpetada. Muidugi ei saanud me nüüd perele vastu tulla ja nende soovi täita, aga leidsime sellise lahenduse.

Peter läks tihti vanemate vendadega lasteaiast koju kohe, kui koolis tunnid lõppesid, ja otsest suhtlemise aega rühma lastega oli väga põgusalt. Kuid on ju mänguaeg just see aeg, kus muukeelne laps saab oma eesti keele oskust arendada. Palusime, et Peteri lasteaiapäev oleks veidi pikem. Pere tuli siinkohal vastu ja Peterile oli sellest suur abi.

Väga palju paranes peredega koostöö peale seda kui viisime läbi meie lasteaia traditsioonilise perepäeva lasteaias olevate muukeelsete laste rahvuse tutvustamiseks. Perepäeva road valmistati lasteaia köögis pereisade poolt ning saalis esines ansambel, mille liikmed olid kahe pere väikesed ja suured lapsed ning üks pereisa. Külla olid tulnud ka vanavanemad. Lapsed õpetasid lasteaia lastele ja vanematele ringmängu.

Töö lastega

Kui lasteaeda tuleb muu kodukeelega laps, siis selgitatakse lapsevanemale lasteaia võimalusi keeleõppeks. Samuti ei panusta lasteaed otseselt lapse emakeelse keeleoskuse arendamisse, küll aga selle väärtustamisse. Näiteks on traditsioon korraldada lasteaias nn erinevate rahvuste päevi ja kaasata sellesse teisest rahvusest lapsevanemaid (nt vene muinasjuttude õhtu, mille viisid läbi muukeelsete laste isad vene keeles). Lasteaias viibimise ajal toetatakse muu kodukeelega lapse kohanemist eesti kultuuriruumis ning selle traditsioonide ja reeglite omaksvõtmist. Kasvatajad selgitavad välja ka lapsevanema soovi, et millisesse kooli (eesti - või muukeelsesesse) on plaanis lapsevanemal laps edaspidi viia.

Lasteaia kogu suhtlemine toimub eesti keeles. Lapse turvatunde tagamiseks õpetatakse esmalt sõnu ja väljendeid, mida on vaja eluliste vajaduste väljendamiseks. Valdavalt õpib muukeelne laps keelt mängides ning kaaslaste ja täiskasvanutega suheldes. Väikese lapse jaoks on keel vahend, et leida

mängukaaslasi, rahuldada huve ja vajadusi ning osaleda tegevustes. Lastele pakutakse võimalust mängida mängu, mille vältel omandatakse uusi sõnu ja väljendeid (sõna-ja rollimängud; pildi ja sõna kokkupanemine; asjade kategoriseerimine värvi, suuruse jne järgi). Lasteaias kasutatakse ka rutiintegevusi: nt hommikutervitus, sünnipäevade tähistamine jne.

Praktikandid ja uus kultuur

Kõigi meie välispraktikantide soov on olnud tegeleda vanemate rühmade lastega, soovitavalt just kooliminevate lastega.

Esialgu on praktikandid rühmas vaatleja rollis. Üsna kiiresti kutsuvad lapsed nad oma mängu.

Rühma tööga harjudes on nad õpetaja abistaja rollis tegevuste läbiviimisel.

5aastaste rühmas tuli välja laste jaoks põnev tõsiasi, et üks praktikant oskab ka vene keelt. Tema ja õpetaja venekeelset suhtlust oli lastel väga põnev kuulata. Põnevamgi veel kui saksa keelt, sest vene keelt meie lapsed ei ole eriti kuulnud. Õpetajate suhtlust praktikantidega kergendas vene keele oskus märgatavalt.

Kuna praktikandi vene taust pakkus lastele huvi, siis leidsime Pärnumaalt talu, kus säilitatakse vene kultuuripärandit ja tutvustatakse seda väga lastepäraselt. Perenaine ja peretütar võtsid meid vastu vene kombel soola-leivaga valgel tikitud rätil. Seljas olid neil vene rahvariided. Samovariga valmistati meie juuresolekul teed, mida pakuti ka meile. Vene talutare sisustus ja õu nägid välja nii nagu vanasti. Lasteraamatupäeval aitas praktikant oma rühmas lavastada vene muinasjuttu „Tare-tareke”. Praktikantide üks ülesanne oli õpetada lastele midagi, mida nad Saksamaal lastele õpetavad. Tavaliselt on selleks mõni saksakeelne mõistatus, sõrmemäng või laulumäng. Väga ootasid lapsed ka tüdrukute lauldud saksakeelset unelaulu. Ühe tüdrukute kevadel õpetatud laulu said lapsed nii selgeks, et oskasid seda veel sügisel vanavanemate peol esitada.

Siiani küsivad lapsed muusikaõpetajalt, et laulame Rosen-parfümi. Seda õpetas kitarri saatel kaanonina laulma eelmisel kevadel saksa praktika juhendaja.

Oli ka üks naljakas lugu, mis on seotud vähese keeloskusega. Muusikaõpetaja leidis meile tuntud tübutantsu laulu saksakeelsete sõnadega ja laskis lastel selle järgi tantsida. Praktikantide näod läksid imelikuks ja kui küsisime, milles asi, tuli välja, et see on üks saksa kõrtsi-joogilaul.

Praktika viimasel nädalal viivad praktikandid iseseisvalt läbi tegevuse lastega. Tavaliselt valitakse selleks kas muusika- või liikumistegevus. Seal saab kehakeelega, võimlemisvahendite ja pillide abil ennast paremini lastele mõistetavaks teha.

Praktika lõpuks olid tüdrukud täiesti kodunenud – leidsid täiesti iseseisvalt oma planeeritud muusikategevuseks vajalikud pillid ja liikumiseks vajaminevad vahendid. Nii et meie üllatuseks oli näidistegevuse alguseks kõik paigas. Nad olid väga tähelepanelikud olnud, teadsid, kus midagi asub, ja ei jäänud ootama, et neile vajalikud vahendid valmis pannakse.

Tüdrukud on ka tublid keeleõppijad. Kui tulles on nad heal juhul lühikese keelekursuse läbinud ja oskavad (julgevad) eesti keeles tere öelda, siis minnes räägivad nad oma lahkumisjutu juba eesti keeles. Oma näidistegevuse tarvis on nad õppinud vajaminevad laused eesti keeles pähe. Aga närveerides läheb ikka midagi meelest ära ja tuleb saksakeelne sõna. Lastel on isegi kergem saksa keeles nimetatud ja ettenäidatud tegevust ära tunda, kui aktsendiga öeldud eestikeelsest lausest aru saada. Seda võib ka nii öelda, et lapsed on hakanud aru saama saksakeelsetest väljenditest, kui seda toetab kehakeel. Lapsed ise nimetavad seda uhkusega saksa keele õppimiseks.

Õppes kasutasime ära raamatuid, mida on trükitud nii eesti kui ka saksa keeles. Näiteks S. Väljal „Jussikese 7 sõpra“ nädalapäevade tutvustamisel, K. Linnamägi „Kevad“ kevade teema juures. Seda selleks, et tüdrukud saaksid paremini aru tegevuse sisust ja omandaksid eestikeelseid väljendeid.

Praktikandid jälgisid, et lapsed täidaksid kokkulepitud rühma reegleid, mis on rühmas nähtavale kohale välja pandud. Kui lapsed on mõne reegli vastu eksisid, käisid nad koos lapsega neid meelde tuletamas. Nooremates rühmades on need piltkirjas, nii et sõnu sinna juurde kasutada eriti polegi vaja.

Tüdrukud kehtestasid ennast eestikeelsete lausete abil, sest lapsed tahtsid kõik nende käe otsas rippuda. Aga kõik ei mahu korraga ja see on põhiline konfliktide tekkimise allikas, mida tüdrukud pidid lahendama.

Üle kõige hindasid praktikandid meie vaikset ja rahulikku elutempot, ilusat loodust, merd.

Mõned arvamusel meie õpetajatelt, mida nad on praktika juhendamiseks kasulikke õppinud:

- saame kogemuse suhtlemisest võõrkeelse inimesega, eriti kui ise keelt ei oska. Saame kasutada olematuid oskusi enda selgeks tegemiseks /kehakeel, viipekeel, häälsused, saksa, inglise, vene keele passiivne kasutamine jms/
- saame teada, kuidas toimub ettevalmistus ja töö Saksa lasteaedades
- hea, et rohkem inimesi rühmas lastega tegutsemas
- lapsed saavad väga hästi hakkama, lastega toimub suhtlemist rohkem
- rühma töötajatele see periood pingelisem. Jälgitakse ka meie töid ja tegemisi
- lastele oli see kindlasti huvitav kogemus. Nad nägid tüdrukuid, kes kõnelesid teises keeles, vaatamata sellele ei kartnud ega häbenenud neid (sõimerühm)
- lapsed suhtlesid meelsasti nendega, võtsid nad kenasti omaks ja muutusid päev-päevalt veelgi julgemaks
- meie kartus, et lapsed pelgavad väga uusi nägusid ja teist keelt kõnelevaid inimesi, ei osutunud tõeks. Nad said üheskoos kenasti hakkama (sõimerühm)
- ka meie ise saime kindlust ja julgust suheldes inimestega, kelle keelt me ei oska.

Vanema rühma lapsed arvasid nii:

- saame saksa keelt õppida
- nad mängivad meiega
- laulavad unelaulu
- teevad hea meele meile
- söövad putru meiega koos

Tarkuseteri mujalt

Rootsis ja Taanis kasutati muukeelsetele lastele mõeldud spetsiaalseid visuaalseid keele- ja lugemaõpetamise meetodeid juba 1991. aastal. Peamiselt kasutati laste arendamisel täissõnameetodit, mis põhines sõnasedelitel ja lotomängul. Sõnasedelid leidsid kõikjal ruumis ja neid kasutati nii hommikuringis (nimed, tervitused, ilm, sünnipäevad jne) kui ka erinevates õpitegevustes (laulmine, uurimine ja avastamine jne). Peamine roll oli aga lapse oma lotokarbil, kuhu koguti sõnasedelitena kõik õpitud sõnad. Samuti oli tähtsal kohal ühine lotomäng pildi ja sõnakaartidega. Häälikuid eraldi ei õpetatud ega kasutatud ka teisi lugemaõppimise strateegiaid. Kogemused näitasid, et täissõnameetodil õppisid ladusalt lugema kõik lapsed ja isegi need, kellel oli diagnoositud düsleksia.

Samasuguseid programme on edukalt rakendatud ka Singapuri keelekümbluslasteasutades, kus lapsel tuleb kahes kuni kolmes keeles lugema ja kirjutama õppida. Singapuri multikultuurses ühiskonnas on koolides õppekeeleks inglise keel, millele lisandub kohustuslik teine keel (mandariini hiina, malai, või tamili). Kolmas keel on tavaliselt prantsuse, jaapani või saksa. Lasteaegade õppekava eesmärgiks on valmistada lapsi kahes keeles kooliks ette. Tähtsal kohal on õppetööga seotud tegevused, nt jutustuste kuulamine, muusika liikumine, draama, liiva- ja veemängud, kunstiõpetus, käeline tegevus ja mängud õues. Kuna tegevus toimub inglise keeles, siis arendatakse peale formaalse keeleõppimise ka laste omavahelist suhtluskeelt erinevates situatsioonides. Tegevused on integreeritud ning temaatiliselt ja ülesandepõhiselt üles ehitatud, olles seotud füüsilise tegevusega. Seega toimub keeleõpe mõtteka tegevusena kommunikatiivselt, integreeritult ja sobivates kontekstides, mida toetavad visuaalsed sõnasedelid seintel. Singapuri lasteaia testide tulemused nii inglise kui ka teises keeles näitasid, et sel meetodil omandasid 82 % lastest kuuendaks eluaastaks mõlemas keeles täielikult tähestiku ja sõnavara, mis võimaldas neil paremini toime tulla mõlemas keeles koolis õppides.

Üheks levinumaks müüdik on, et muukeelne laps peab omandama kõigepealt oma emakeele ja alles siis on võimeline õppima teist keelt. Kuna meil on küll koolikohustus, kuid ei pea käima lasteaias, siis ei kujune alati välja ka muukeelse lapse arengu huvides head koostööd lapsevanema ja lasteaia vahel. Muidugi ei saa võtta lihtsalt teisest riigist mingisugust keeleõppeprogrammi või – meetodit ning seda siis suvaliselt oma lasteasutusse üle kanda. Selleks, et saavutada muukeelsete

laste õpetamisel soovitud eesmärki, tuleb tunda ja osata hinnata põhjuseid, miks antud programm või meetod andis häid tulemusi just selles situatsioonis, näha seoseid erinevate mõjurite vahel.

Lugusid lastest

- Ema prantslanna, isa eestlane, kodune keel oli prantsuse keel. Laps ei osanud sõnagi eesti keelt, meie ei osanud prantsuse keelt. Puudusid ka teadmised ja oskused, kuidas korraldada töö nii, et lapsel oleks kergem kohaneda. Aitas isa, isaga sai suhelda ja ta selgitas lapsele paljusid asju. Vähehaaval hakkas laps kõnest aru saama ja teistega mängima.

Jõulude ajal, kui laps oli käinud lasteaias kolm kuud, tuli jõuluvana. Meil on selline tava, et jõuluvana hüüab lapse välja ja laps esineb (kas loeb luuletust või laulab) üksinda. Teised lapsed hüüdsid kohe, et ta ei oska eesti keelt ... ja siis juhtus see, et meie lasteaia jõuluvana oskas prantsuse keelt ja nad rääkisid omavahel päris pika jutu.

Mäletan siiani selle lapse õnnelikku nägu, ta sai oma kingituse kätte ja läks kohale. Selles pakis oli ka üks ilus šokolaad, ainult üks. Ta tegi vaikselt paki lahti ja viis selle kõige ilusama šokolaadi jõuluvanale. Mõne kuu pärast oskas see laps juba suhelda eesti keeles.

- Teine laps: vanemad oskasid peale oma emakeele ainult inglise keelt, aga laps ei osanud ka inglise keelt sõnagi. Meie aga ei osanud prantsuse keelt. Laps oli 3aastane, kui tuli lasteaeda. Mõne kuu pärast sai eestikeelsest kõnest aru, kuid rääkima hakkas 7-8 kuud hiljem. Vanemad rääkisid, et kui ta kodus mängib, siis kogu aeg kõneleb eesti keeles, millest nemad midagi aru ei saa. Ta õpetas ka oma venda eesti keeles rääkima. Selles peres oli veel selline ettekirjutus, et laps ei tohtinud süüa vorsti ega mingeid lihatooteid. See oli vanemate keeld, kuid niipea, kui oli võimalus, läks ta ise ruttu ja võttis võileibade pealt liha, sinki. Laps kohanes hästi, tal olid sõbrad ja suhtles vabalt eesti keeles, kuid kahjuks läks nii: kui nad Eestist lahkuma hakkasid, siis vanemad ütlesid, et oleks pidanud lapse ikka venekeelsesse lasteaeda panema. Nüüd oleks vene keel selge, mis selle eesti keelega elus ikka teha. See nii väike keel ...

Järeldused:

- 1) kui lasteaia rühmas on üks-kaks teisest rahvusest last, siis omandavad lapsed selle rühma keele kiiresti, isegi mõne kuuga
- 2) 3aastane omandab rühmas kasutatava keele kiiremini kui 5-6aastane
- 3) keele õppimine rühmas on loomulik, mänguline ja igapäevane ning tõhus; hea, et on keelekümbelrühmad
- 4) hea on see, et teisest rahvusest lapse ja vanemate kaudu saab tutvustada seda maad ja keelt

Kultuurierinevustest

Väidetavalt on vene rahvusest lapsed soojema südamega, emotsionaalsemad, kaastundlikumad ja oskavad hinnata lahkust ja armastust. Samas aga on nad uhked ja soovivad esikohal olla ning kadedus kaaslaste edu pärast on üks domineerivam iseloomuomadus.

Järjekindlus ja läbirääkimisoskus on aga portugali laste parim manipuleerimisomadus. Nad saavutavad kaaslastega parima kokkuleppe, kuid otsuse langetamisel võtavad arvesse isikliku eelistuse. Portugali/eesti perest lastel oli alguses väga raske lasteaeda hommikul õigeks ajaks jõuda ja meie tõlgendasime seda ebakorrektseks. Hilisemal vestlusel vanematega selgus, et portugallased armastavad magada seni, kuni und on. Seega oli erinevuseks päevakava, millest meil puudusid taustateadmised.

Muusikategevustes nõuab vene lapse temperament "ägedamaid" lugusid, kui on meie rahvalaulud, kuid ometi leidub neis lauludes ka muukeelse lapse jaoks palju head ja õpetlikku. Mõnesid probleeme on kergem mõista, kui uurida lapse pere kultuuritausta ja arusaamu.

Ausalt muredest ja rõõmudest

Viisime lasteaias õpetajate hulgas läbi küsitluse, et välja selgitada pedagoogide mured ja rõõmud seoses muukeelsete lastega.

Küsitluse tulemused on järgmised:

- Rühmas on tegevusi raske planeerida ja läbi viia, kuna eesti keele tase on lastel erinev. Kui laps ei saa kõigest aru, hakkab ta pigem teisi segama
- Pedagoogidel puuduvad oskused
- Individuaalset õpet on raske teostada, eriti kui muukeelseid lapsi rühmas mitu
- Keeruline on hinnata lapse arengut. Eriti raske, kui kodu ei tee lasteaiaga koostööd ja laps viibib lasteasutuses vähest aega ning kaootiliselt
- Koolieelikutel on raskendatud kooliküpsuse testimine
- Väga varases eas, kui lapsel pole veel ka emakeel omandatud, on õpetajatel raske lapsest aru saada ja logopeedil keeruline hinnata kõne arengu taset
- Lapsevanematel on liiga kõrged ootused ja nõudmised õpetajatele
- Lapsevanemate vähene koostöösoov
- Keeruline toime tulla erineva usulise taustaga laste ja nende vanematega
- Muukeelsete laste rohkuse tõttu peeti vajalikuks eraldi eesti keeleõpetaja olemasolu
- Õpetajad ei oska piisaval tasemel teist keelt, et suhelda lapsevanematega
- Eri rahvusest lapsed rikastavad rühma ja lasteaeda oma kultuuri ja temperamendiga.

Tegevused, mis soodustavad laste omavahelist suhtlemist

Selgitasime välja laste seas kõige populaarsemad tegevused, mille abil lapsed saavad omavahel kommunikeeruda ja koos tegutseda:

- Tutvumis- ja teretusmängud. Lapse jaoks on tema nimi väga tähtis. On äärmiselt vajalik, et nimesse suhtutakse austusega ja seda hääldatakse selgelt ja õigesti
- Nime õppimine kaela pandud medaliga (medalil lapse nimi)
- Luuletuse õppimine sõnade kustutamisega
- Luuletuse õppimine koos aplikatsioonidega
- Lugema õppimine sõna + pildi meetodil
- Jutustamine pildi järgi raami abil. Raam on asetatud ühele osale pildist ja tuleb panna tähele ainult seda osa, mis jääb raami sisse.
- Sõnade kordamine. Õpetaja ütleb selja taga lastele sõnu ja lapsed kordavad
- Sõnade „loopimine”. Lapsele „visatakse” tähti ja laps peab sõna kokku lugema
- Keele õppimine läbi muinasjutu
- Lausete laiendamine
- Liisusalmide, laulude kasutamine
- Tähe kirjutamine seljale ja tähe ära arvamine, sõna kokku lugemine
- Vanast tapeedist pikksilma meisterdamine ja esemete kirjeldamine. Teised arvavad ära, mida kirjeldati
- Rühmapildi, foto järgi jutustamine;
- Laulude õppimine aastaringselt („Kes on täna meiega” või tunni alguse- ja lõpulaul)
- Rühmareeglite koostamine koos lastega
- „Värvimängu” mängimine. Õpetaja osutab näiteks punasele värvile oma riietel ja ütleb „See on punane”, seejärel otsivad lapsed sama värvi oma riietel
- Riietusesemete õppimine nuku riietamisel
- Mängu „Kurb või rõõmus” mängimine. Õpetaja ütleb sõnu-lauseid erineva intonatsiooniga ja lapsed vastavad, kas ta on kurb või rõõmus
- Joonistamine jutustuse järgi
- Kompimismängude mängimine. Kotikese sees on esemed ja lapsed peavad kompimise teel ära tundma ja nimetama neid
- Võimlemine koos kehaosade nimetamisega
- Loomahäälitsuste matkimine
- Raamatu koostamine ühistööna
- Puslede valmistamine nt postkaardist

- “Kajamängu”, papagoi mängimine.

Laste muljed võõrast keelest

Meie lasteaias ei ole vene lapsi ja peale kohtumist hakkasid lapsed rääkima, et vene lapsed ütlesid nii imelikult sünnipäevaks Meie vastasime, et vene keeles ei ole ü-tähte.	
Lapsed: „Kuidas nad siis külla ütlevad?”	Meie: „Gosti”.
Lapsed: „Mis tähte neil veel ei ole?”	Meie: „Ö-tähte”.
Lapsed: „Kuidas nad öö ütlevad?”	Meie: „Notš”.
Lapsed: „Kas neil õ on?” jne	
Ja keeleõpe läkski lahti!	

Huvitavaid kogemusi

Järjest enam panevad muukeelsed pered oma lapsed eesti lasteaedadesse ning koolidesse. Koolis töötades puutusin kokku kahe muukeelse lapse perega, üks vene rahvusest pere, teine pärit Dagestanist.

Vene rahvusest poiss oli käinud eesti lasteaias ja omandanud korraliku eesti keele oskuse. Eesti keele tundides, kui tuli juttu meie keelde laenatud sõnadest, eriti vene keelest, toetusin sageli selle poisi emakeelele. Palusin vene keelest eestistatud sõnu öelda vene keeles. Kaasõpilastele olid need tunnid põnevad. Nad soovisid, et kasutaksime rääkimisel rohkem venekeelseid sõnu. Nendes tundides, kus rääkisime eesti rahva kommetest, sai alati sõna ka vene rahvusest poiss, kes tutvustas nende pere kombeid.

Teine, dagestani laps, ei kõnelnud nii hästi eesti keelt. Teadsin ette, et klassi on tulemas teist keelt kõnelev tüdruk. Ühes klassijuhataja tunnis teatasin uudise lastele. Rääkisime kaugest maast Dagestanist ning otsisime kaardilt selle riigi. Lastel tekkis igasuguseid küsimusi. Panime need küsimused ühiselt kirja. Esimesel päeva tuli tüdruk koos emaga. Palusin emal leida aega ja vastata nendele küsimustele. Esialgu oli väga raske tunde läbi viia. Püüdsin oma teksti hästi rahulikult öelda ja lisada öeldule tegevuse. Esimesed koolipäevad möödusid tüdrukule vaikse jälgimisega. Vahetunnis püüdis ta suhelda klassikaaslastega. Veendusin selles, kui ruttu suudavad erinevat keelt kõnelevad lapsed leida ühise kontakti. Esimesel kahel klassiõhtul tuli tüdruku ema klassi külla ja tutvustas meile lähemalt Dagestani kombeid ning võõrustas mõne huvitava rahvusroaga. Need kaks juhtumit olid minu jaoks väga õpetlikud ja saadud kogemusi olen jaganud ka lasteaias.

Näpunäiteid mängudeks

Mäng/Teema/Vanus	Bingo. Erinevad teemad. 5-7aastased
Vajalikud vahendid	• Paljundatud bingopiletid

	• Kirjutamisvahend igale lapsele
Tegevuste kirjeldus	• Õpetaja jagab lastele ühesugused piletid, kus on peal teemale vastavad pildid. (Hea on, kui piletid on alguses pööratud teistpidi). • Selge ja arusaadav seletus mängureeglite kohta: - Keerata pilet alles siis õigetpidi, kui õpetaja alustab mängu. - Iga laps täidab oma pileti iseseisvalt, ei vaata sõbra tööd. (Võib lubada lastel istuda mööda tuba laiali). - Kui laps kuuleb õpetaja öeldus sõna, tõmbab ta risti peale sõnale vastavale pildile. - Kui laps tõmbab maha viimase pildi, siis hüüab ta „Bingo!“. • Laps kuulab tähelepanelikult õpetaja öeldud sõna. • Õpetaja loeb õigetele sõnadele vahele ka neid sõnu, mis ei ole pildidel joonistatud. • Õpetaja peab kindlasti teadma viimast „Bingo“ sõna ja olema valmis jälgima, kes esimesena lastest hüüab „Bingo!“. • Kes hüüab „Bingo!“ vael ajal (varem), ei saa mängu jätkata, kuid teised lapsed mängivad edasi. • Võitja saab auhinna. (Võib olla ka 1-2-3. koht või saavad kõik).
Soovitused /võimalused	• NB! Mängus olevad sõnad või laused peavad olema varem õpitud ja nähtud pildidel. • Mängida saab iga uue teemaga (nt kehaosad, värvid, numbrid, puuviljad, puud ja põõsad, koduloomad, metsloomad jm). • Enne “Bingo” mängu, saab lastega mängida veel ühte mängu, millega saab kinnistada õpitud sõnu, selleks sobib „põlev tool“. Nt puuviljade teema: õun, pirn, ploom, kirss. Lapsed istuvad toolidel ringis ning õpetaja sosistab iga lapsele kõrva ühe sõna, nt ühele – ploom, teisele – kirss, kolmandale – pirn, neljandale – õun, viiendale uuesti ploom jne. Iga laps peab sõna meeles pidama. Õpetaja hüüab: nüüd vahetavad koha ploomid! Kõik ploomid vahetavad koha. Nii kaua, kui lapsed vahetavad kohti, püüab ka õpetaja istuda vabale toolile. Kes jääb toolist ilma, see hüüab uue puuvilja. Mängu alguses lepitakse kindlates sõnades

	kokku. • Alusta piletite joonistamist väiksema piltide arvuga. • Loe alguses sõnu aeglaselt. • Jälgi, et laps ei piilu teise tööd, ta võib sellega märkida ka endal valesti. (Kui laps on valesti maha kirjutanud ja seetõttu kaotab, siis teine kord teeb kindlasti iseseisvalt). • Kui lastel on mängureeglid selged, saab mängu muuta keerulisemaks: joonistada rohkem pilte, lugeda sõnu kiiremini, lugeda sõnade asemel lauseid (nt paistab päike, sajab lund, poiss naerab, tüdruk loeb ...). • Võib piltide asemel kirjutada sõnu – laps saab ka lugeda. • Võib kirjutada numbreid või matemaatiliste tehete vastuseid (nt õpetaja loeb 1+1, laps tõmbab maha 2).						
Näidismäng algajatele Teema: „Minu tuba“	Bingopilet <table><tr><td>AKEN</td><td>TOOL</td><td>VAIP</td></tr><tr><td>LAMP</td><td>LAUD</td><td>DIIVAN</td></tr></table> Õpetaja sõnad: vaip, voodi, aken, uks, lagi, laud, raamat, mäng, tool, põrand, diivan, pall, karu, lamp.	AKEN	TOOL	VAIP	LAMP	LAUD	DIIVAN
AKEN	TOOL	VAIP					
LAMP	LAUD	DIIVAN					

Arvamus

Uuringud on näidanud, et hääldusdrill on mõttetu ajaraiskamine. Lapsed omandavad õige häälduse eelkõige emakeelekõneleja hääldust kuulates, meelde jättes ja järele tehes. See, kas lapsed õpivad kõnelema ilma aktsendita, sõltub eelkõige nende vanusest. Enne kümnendat eluaastat omandavad lapsed aktsendivaba häälduse, kui õpetajaks on emakeelekõneleja ja lapsed suhtlevad eakaaslastega. Pärast kümnendat eluaastat teise keele omandanud lapsed räägivad reeglina aktsendiga sõltumata sellest, kui kaua nad elavad teise keele kõnelejate seas.

Õppetund elust enesest

Minu arust on võtmeküsimus: millised on eesmärgid? Kas õpetada muukeelsele lapsele eesti keelt kui võõrkeelt? Kas üritada muukeelne laps integreerida Eestisse nii, et ta unustaks oma emakeele ja oma rahvuse kultuuri? Kõik need küsimused peab läbi arutama lapse vanematega ja lahti rääkima lasteasutuse kollektiiviga.

Minul tekkisid need küsimused aastate jooksul ja tagantjärele tean, et oleksin pidanud algul probleemi lahti rääkima.

Töötasin lasteaias, kus oli palju muukeelseid lapsi. Õppekeel oli eesti keel. Tutvusime keelekümbelusprogrammidega, lugesime keeleõppealaseid materjale ja käisime koolitustel. Piirkonda oli elama jäänud sõjaväelaste peresid, neil oli oma kogukond, koos elasid vanaemad, lapsed ja lapselapsed. Vaadati vene telekanaleid ja paljudes peredes käisid lapsed vene koolis. Tüdruk Alla käis lasteaias alates 3. eluaastast. Tema ema, isa ja vanaema olid venelased, kes eesti keelt ei rääkinud. Alla oli tragi ja terane tüdruk, omandas hästi eesti keele. Viisime läbi erinevaid integratsiooniprojekte nii lastele kui ka vanematele ja nende pere võttis kõigest aktiivselt osa. Kui Alla oli 6aastane, pidid nad veebruaris vabariigi aastapäeva paiku värvima töölehe, kus oli vaja värvida torni otsas lehviv lipp. Alla värvis selle Venemaa lipu värvidega. Mina olin sellest väga häiritud. Kuidas nii: meie õpetame kogu aeg eesti keelt, räägime Eestimaast ja tema värvib Venemaa lipu! Mulle tundus, et meie töö ja vaev on kõik tühja läinud. Tõin seda näidet ka mitmel koosolekul ja koolitusel ja see tööleht on mul siiani kodus alles. Oma südames olin ma Alla peale suisa pahane: kuidas siis nii! Aastaid hiljem käisin eestlastest tuttavate juures Soomes, kes alustasid Helsingis eestikeelse õppe organiseerimist oma lastele. Nad pidasid vajalikuks, et lastel säiliks side eesti keele ja kultuuriga. Neile ei piisanud sellest, et nad kodus rääkisid ainult eesti keeles ja käisid sageli Eestis. Ja siis kolis minu lähedane Rootsi elama ja õppima. Ta hakkas kohtuma eestlaste kogukonnaga, kes organiseerisid eesti keele õpet oma lastele. Stockholmis on Eesti majas oma eestikeelne lasteaed ja ka eesti kool. Eesti majas korraldati eesti rahvakalendri tähtpäevadel üritusi, kutsuti Eestist esinejaid ja korraldati eesti filmide vaatamise õhtuid. Mulle tundub see nii loomulik, et nad oma isamaad kalliks peavad. Alles siis hakkasin ma mõtlema Alla ja tema perekonna peale ja mõistsin neid. Loomulikult tundsid nad elavat huvi oma isamaal toimuva vastu. Nüüd ma tean, et ma oleksin pidanud kohe Alla lasteaeda tulles tema perega kõik need küsimused läbi arutama. Siis oleks lasteaial kindlasti kergem eesmäärke püstitada, tegevuskavu koostada ja ennetada võimalikke valupunkte.